

1. סיכום שו"ת משנה שכיר יו"ד (סי' פא) מדף על הדף

הקשה מכאן דמוכח דגם סומא חייב במצות דרבנן, ודלא כשאלית יעב"ץ (ח"א סי' עה) שכתב דפטור במצות דרבנן ע"כ. ושוב כתב שם לדחות הרא"י, דכאן גבי עירוב תבשילין הוי לתא דאורייתא, דאם לא יעשה באופן דיה"י שייך הואיל, עושה איסור דאורייתא בזה...

2. רש"י מסכת ביצה דף טז עמוד ב

לדידך אסור - שאין דעתך על המזידין והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים.

3. שיטה מקובצת מסכת ביצה דף טז עמוד ב

ויש מפרשים דאילו סמך על עירובו מהני והכי קאמר ליה כיון שאתה רגיל לערב ועכשו אתה עצב שלא עירבת גלית אדעתך שאין אתה רוצה לסמוך על עירובי ולא על אחרים ואין רצוני להוציא אלא על הסומך עלי או למי שאינו בקי.

4. רא"ש מסכת ביצה פרק ב

ואם נזכר ולא הניח עירוב ולכתחלה סומך על עירובו של גדול העיר פושע הוא ואינו יוצא בעירובו

5. בית יוסף אורח חיים סימן תקכז (כמה חולקים על הבנת הבית יוסף ברא"ש)

ז מצוה על כל אדם לערב וגם מצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני העיר ונפקא מינה למי שהוא טרוד וכו'. שם (טו): ושלחו מנות לאין נכון לו מאי לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל מי שהיה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכתב הרא"ש (סי' ב) למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין כגון שהיה טרוד מערב יום טוב ולא היה לו פנאי להניח אבל היה לו פנאי להניח ולא הניח פושע הוא דכל אדם חייב להניח עירובי תבשילין ואין לו לסמוך על גדול העיר שמניח על כל בני ... אבל רש"י פירש בההוא עובדא דסמיה לדידך אסור. שאין דעתך על המזידים והפושעים שאינם חרדים לדברי חכמים: נראה דטעמא משום דשמואל לא היתה דעתו על הפושעים הא לאו הכי הוה מהני גם לפושעים וכן כתב הרשב"א בתשובה .. ורבינו ירוחם (נ"ד ח"ג דף לב ע"ד) אחר שכתב דברי הרא"ש כתב אבל מורי ה"ר אברהם בן אסמעאל כתב ומסתברא דהאידינא דנהגי ששלח צבור מערב אכל בני מתא ומכריזו מותר לסמוך עליו לכתחלה ולא הוי פושע ע"כ, וזה כדברי רש"י והרשב"א:

6. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקכז סעי' יז

ויש להבין בטעמו של הרא"ש למה לא נסמוך לכתחלה על עירובו של גדול העיר והלא בהרבה דברים אנו יוצאין ע"י אחרים כמו קידוש והבדלה וכיוצא בהם ולמה נקראנו פושע בשלמא שני פעמים זה אחר זה ניכר רפיונו במצוות דאל"כ כששכח פעם אחת היה לו להשיג על לב ולזכור אבל למה לא נסמוך לכתחלה על הגדול ונ"ל דהנה שני טעמים נתבארו בערוכי תבשילין אחד מפני כבוד יום טוב שלא יזלזלו בו ואחד מפני כבוד שבת שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל ליו"ט ולפ"ז א"ש דנהי דלטעמא דכבוד יום טוב שלא יזלזלו בו מועיל גם ע"י אחר לידע שבלעדי זאת אסור אבל לטעמא דכבוד שבת שיברור מנה יפה איזו תועלת הוא במה שסומך על אחרים הלא הוא עכ"פ יכול לכלות הכל ליו"ט אך מי ששכח או שהוא עם הארץ בהכרח לסמוך רק על טעם אחד אבל מי שלא שכח בוודאי מקרי פושע שלא חשש לטעם השני:

7. רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף מסכת ביצה (לפי דפי הרי"ף) גמרא דף ט עמוד א

ויש מפרשים סמוך אדידי סמוך על שלחני כדכתיב [נחמיה ח'] ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא הניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח עירובי תבשילין פושע הוא ואסור לבשל בשבילו ביום טוב ומשום הכי אמר ליה לשנה האחרת.

8. המאור הקטן מסכת ביצה פרק ב - יום טוב [המתחיל בדף ח עמוד א]

ולדעתי זה המעשה לא היה בנהרדעא ואם היה בנהרדעא לא היה אותו סומא מנהרדעא ולא מן השרויין בתחומה אלא מחוץ לתחום היה בא עירובי תחומין ומעולם לא יצא בעירובו של שמואל והאי דא"ל סמוך אדידי כלומר סמוך על המתוקן שלי כאדם הסומך על שולחנו של חברו וכשנודע לו שהיה פושע במצות עירוב אסר לו כההיא דאמר רב חסדא ושלחו מנות לאין נכון לו למי שלא היה לו להניח עירובי תבשילין אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא וכן הא דמכריזו הא דרבי יעקב בר אידי מי שלא הניח עירובי תבשילין יבא ויסמוך על שלי דרך נדיבות היתה שיסמכו על שלחנו כל מי שלא עירב ואגב גררה אתיוה לההוא עובדא גבי הנך עובדי דמר שמואל ורב אמרי ורב אסי ולא משום דדמי כולה עובדי להדדי

9. בית הבחירה למאירי מסכת ביצה דף טז עמוד ב

מי שלא הניח עירובי תבשילין וגלה בדעתו ובדבריו שאין כונתו לצאת בשל אחרים אסור לבשל שאין אדם זוכה בעל כרחו ומ"מ אומר אני על מי שהניח ונאכל או נאבד קודם שיתחיל לבשל שסומך על אחרים ומותר לו לבשל שאין בהנחתו גלוי הדעת בכך אלא שרוצה לקיים מצוה גדולה הראשונים שבקאטאלוניא כתבו שאין גלוי דעת מפקיע את האדם שלא לצאת בעירובו של חברו וכשאנו באים עליהם מכח השמועה האמורה כאן באחד שהיה עצב על שלא הניח ואמר לו שמואל סמוך אדידי ר"ל על עירובי ולשנה האחרת ראהו עצב גם כן על שלא הניח ואמר לו לכולי עלמא שרי לדידך אסור כלומר אחר שאתה מגלה דעתך שאינך רוצה לצאת בשלי הם מפרשים שלא היה אותו האיש מאותה העיר אלא מחוצה לה שבא לו על ידי עירובי תחומין ודעתם שלא היה יוצא בעירוב של אותה העיר וכנגד הוראת חכמי צרפת שכתבנו בסמוך וזה שאמר סמוך אדידי פירושו על שולחני וכשראה שהיה פושע אסר לו ממה שאמרו למעלה אבל היה לו להניח ולא הניח פושע הוא ואין הדברים נראין שהרי אף בודאי מי שהיה לו להניח ולא הניח אין אוסרין אותו לאכול עמו או אף בשלוח מנות ואף על פי שאינו ראוי לכך כמו שביארנו איסור מיהא אין כאן וי"מ ופושע את כלומר אחר שאין דעתך גומרת לצאת בשל אחרים אלא מצד מה שלא הנחת נמצא שנעשית פושע על שלא הנחת ואין לערב על הפושעים ומ"מ אם היה דעתו אף על הפושעים יראה לגדולי הדור שהוא מותר:

10. ראשון לציון מסכת ביצה דף טז עמוד ב

ודע דמאי דאמרין דהוי פושע דוקא דלא ידע מעי"ט דאיכא מאן דעירב עליו ופשע ולא עירב זה שאנו קורין עליו פושע אבל כל שמערב י"ט יודע שיש אדם שמערב עליו או על כל בני העיר ודאי דאפילו לכתחילה אם ירצה שלא לערב ולסמוך על המערב כיון שזיכה לו ועירב עליו הרי הוא כשלוחו

11. ראשון לציון מסכת ביצה דף טז עמוד ב

א"כ אדם כזה ראוי לקנסו דהגם שבדיעבד ירצה לסמוך אסיר והיינו דקאמר ליה לכ"ע שרי ולך אסיר משום שפושע הוא שמורד בדברי חכמים והוא אומר פושע את וכפ"ז מאי דאמר הר"ן שאינם רוצים לסמוך עלי לאו דוקא עליו אלא בשביל שהוא ערב נקט להא מלתא ביה ואה"נ אם היה מערב אחר נמי יקפיד שמואל על הסמיא ולפום האי פירושא האי סמיא פושע גדול שהמרה בדברי חכמים וראוי הוא לכל קנס וקנסו שמואל כפי הנראה לו לפי שעה ואה"נ אי הוה נראה לו לקונסו באופן אחר והכל לפי ראות עיני הדיין ובה ליכא לאקשוויי למה השמיט הרמב"ם ז"ל דין זה דפושע בשהזכיר הלכות אלו דפושע דהכא הוא שאינו מודה להלכה א' שהורו חכמים והוי כממרא על דברי חכמים ובה לא קא מיירי הרמב"ם ולעולם כל ששכח לעשות עירוב ואפילו שנה אחר שנה לא נתן דעתו ושכח הרי זה סומך על המערב על כולה מתא ולדרך זה מפרשינן טעמא דשמואל שלא היה מודיע דהוה מערב אכולה מתא כדרך ב' שפירשנו בדיבור שלפני זה.

12. שערי תשובה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקנז סעיף ז

[ו] ששכח - עיין בכנסת יחזקאל סימן כ"א באחד ששכח ואמר לו גדול העיר סמוך אדידי ושוב ברגל אחר שכח ג"כ אפ"ה יכול לסמוך על גדול העיר אפ"י ברגלים רצופים שלפי שהאידינא כוונת המזכר אף על השוכח כמה פעמים רצופים מכ"ש אם היה בנתיים רגל או רגלים שעשה בהן ע"ת כתיקון

13. דף על הדף ביצה דף טז עמוד ב

רבינו החיד"א בספרו נחל קדומים (פר' נשא) מביא בשם רבני אשכנז שחידשו, דב' עבירות בשוגג נחשבות כחטא אחד במזיד, והוכיחו כן מהא דביצה (ט"ז ב) בההוא סמיא, דבשנה הראשונה אמר לו לסמוך על העירוב שלו. ולשנה השניה אמר לו כבר: פושע את, דב' פעמים בשוגג נחשב כמזיד, ולפ"י ביאר החיד"א מש"כ (במדבר ה, ו): כי יעשו מכל חטאת וגוי חטאת לשון רבים - היינו דב' פעמים שוגג נחשב כמו למעל מעל, היינו מזיד עכ"ד. ועפ"י היסוד הנ"ל שהביא רבינו החיד"א יש לבאר דברי התוס' ברכות (כ"ו. ד"ה טעה וכו') שכתבו, דאם איחר ב' תפלות להתפלל, לא מצינו שיחזור להתפלל בדין תשלומים, ומדמים זאת התוס' לתפילה א' שביטלה במזיד ע"ש היטב. ולכאורה צע"ג דמה הדמיון בין שוגג למזיד, אך להנ"ל א"ש הפלא ופלא, דביטול ב' תפילות בשוגג חשיב כביטול תפילה אחת במזיד וכנ"ל ודו"ק היטב.

14. שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקנז סעיף ז

מצוה על כל אדם לערב, ומצוה על כל גדול העיר לערב על כל בני עירו, כדי שישמך עליו מי ששכח או נאנס או שהניח עירוב ואבד (והוא הדין עם הארץ שאינו יודע לערב) (א"י); אבל מי שאפשר לערב ולא עירב, אלא שרוצה לסמוך על עירובו של גדול העיר, נקרא פושע ואינו יוצא בו.

15. משנה ברורה על שולחן ערוך אורח חיים הלכות יום טוב סימן תקנז סעיף ז

(כב) מי ששכח - וכ"ז בפעם ראשון אבל אם ברגל השני שכח עוד פעם הוי כפושע שניכר שאינו חרד לדבר מצוה ודינו מבואר בסוף הסעיף: (כג) או שהניח וכו' - ולא אמרינן שבה שעירב גילה בדעתו שאינו רוצה לצאת בעירוב של גדול העיר: (כד) שאינו יודע לערב - וה"ה אם חשב שיכולין לצאת בעירוב של גדול אפילו לכתחלה: (כה) נקרא פושע וכו' - מפני שתקנת חכמים היה שכל אחד ואחד יעשה ע"ת בעצמו וכדי שיהיה זכור שאם מיו"ט לשבת אסור לבשל מכש"כ מיו"ט לחול. ומיהו לאו דוקא הוא בעצמו דה"ה אם ממנה שליח נמי דשלוחו של אדם כמותו ולא בא אלא לאפוקי עירוב של גדול שמכין מתבשילו ואינו נמלך בהם בשעת עשייתו אלא מודיע להם ביום טוב שעשה עירוב ויכולין לסמוך עליו: (כו) ואינו יוצא בו - שאין החכמים מקנים עירובם למי שהוא יכול לעשות בעצמו ומתעצל. ודע דהרבה פוסקים חולקים על זה ולדידהו יכול כל אדם לסמוך לכתחלה על עירוב של גדול העיר ואף הגדולים מכוונים בעירובם להקנות לכל אדם בכל אופן ואיזהו שאינו יוצא בעירובם זה שכל פעם עושה בעצמו ואינו רוצה לסמוך על עירוב של הגדול ואח"כ קרה ששכח כמה פעמים ולא עשה בזה אין הגדול מוציאן שהרי לא היה דרכו לסמוך על הגדול ואפשר בדיעבד יש לסמוך אפוסקים אלו ולהקל משום שמחת יום טוב:

16. שער הציון סימן תקנז

(מ) עיין ט"ז. ובמור וקציעה הפליג שאפילו לכתחלה נמי, ואין לסמוך עליו בזה, מאחר שלפי מה שכתבנו לעיל הרא"ש לאו יחידאה הוא, שגם רש"י וריב"א הכי סבירא להו, וכן כתב השבלי לקט שטוב וישר שכל אחד ואחד יערב לעצמו ויהיה זריז לקיומי מצוה בנפשיה, וכן כתב בהג"ה מימוני בשם ראב"ה:

17. חיי אדם חלק ב-ג (הלכות שבת ומועדים) כלל קב

אבל אם שכח מחמת עצלותו או אפילו לא מחמת עצלותו אלא שכבר שכח שתי פעמים ונראה לי אפילו אם לא היו רצופין, לא יכול לסמוך עוד על חבירו שעירב בשבילו, דנקרא פושע, וצריך עיון:

18. ערוך השולחן אורח חיים סימן תקנז סעי' יז

ויש בזה שאלה ולמה לא הזכירו הטור והש"ע עיקר הפושע שבגמ' כששכח שני פעמים כמעשה דההוא סמיא או שהיו שני רגלים זה אחר זה של עירובי תבשילין או בהפסק רגל אחר ועכ"פ למה השמיטו כלל דבר זה ונלע"ד דפשיטא להו לרבתינו דהאידינא שהטרדא נתרבה בעונותינו הרבים א"א לומר על זה שם פושע וגם בזמן הגמ' אולי רק על אדם גדול כההוא סמיא דהוה מסדר מתניתא קמיה דשמואל קרי ליה פושע ולכן הזכיר הש"ס דהוה מסדר מתניתא כלומר דלאדם גדול כזה וודאי הוה פשיעה ולא לדידן ובאמת דעתינו על כולם וכן אפילו מי שידע ולא עירב ג"כ אנחנו דעתנו על כל מי שלא עירב אלא שדבר זה לא שכיח אצלנו ג"כ: